Vállalkozások és emberi jogok

Németország

1. Milyen jogi védelemben részesülnek az üzleti tevékenységgel kapcsolatos emberi jogi jogsértések áldozatai? Ez a védelem kártérítést is magában foglal?

a. Polgári jog

Bárki, aki úgy gondolja, hogy egy német vállalkozás tevékenységével jogsérelmet okoz számára, keresetet nyújthat be e vállalkozás ellen a német polgári bíróságokon. Alapvetően az a bíróság rendelkezik joghatósággal, amelynek illetékességi területén az alperes vállalkozás székelye található. A vállalkozás székhelye a vállalkozás létesítő okirat szerinti székhelye, mely a központi ügyvezetés vagy az üzleti tevékenység fő helye. A német bíróságok e nemzetközi joghatósága a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215 /2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletből (Brüsszel Ia rendelet) ered. A rendelettel kapcsolatban itt található további információkat.

Ha az alperes vállalkozás székhelye nem az Európai Unióban vagy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-i Luganói Egyezményben részes államban található, akkor a német bíróságok joghatósága a német polgári eljárásjogból (Zivilprozessrecht), különösen a polgári perrendtartásból (Zivilprozessordnung, ZPO) eredhet. Például a ZPO 32. §-a értelmében német bírósághoz lehet fordulni, ha az alperes a jogellenes cselekmény legalább egy részét Németországban követte el. A cselekmény elkövetésének helye az a hely, ahol a károkozó a magatartást kifejtette (Handlungsort), valamint az a hely is, ahol a károsult védett jogi tárgyában a sérelem bekövetkezett (Erfolgsort). Ezek a joghatósági szabályok vonatkoznak azon nem uniós polgárok kereseteire is, akik nem az Európai Unió területén rendelkeznek állandó tartózkodási hellyel.

Azt, hogy melyik nemzeti jogrend irányadó a jogellenes cselekményből eredő igényekre, a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (Róma II. rendelet) szabályozza. Eszerint főszabály szerint azon ország jogát kell alkalmazni, ahol a kár bekövetkezik, függetlenül attól, hogy mely országban következett be a kárt okozó esemény, valamint annak közvetett következményei (a Róma II rendelet 4. cikkének (1) bekezdése). További információkat az alkalmazandó joggal kapcsolatban itt találhat.

A német polgári eljárásjog tartalmaz olyan eszközöket, amelyek lehetővé teszik a keresetek összevonását, ilyen például a pertársaság (Streitgenossenschaft) (Lásd a polgári perrendtartás (ZPO) 59. §-át és az ezt követő §-okat). A ZPO 59. §-a értelmében több személy együtt indíthat pert vagy együtt perelhető, ha a jogvita tárgyát tekintve jogközösséget képeznek, vagy ha ugyanazon ténybeli vagy jogi oknál fogva erre jogosultak vagy kötelesek.

2018-ban Németországban olyan esetekre vezették be a csoportos megállapítási keresetet, amikor egy vállalkozás tevékenységével nagy számú fogyasztó jogait sérti. Bizonyos feltételek mellett speciális jogosultsággal rendelkező fogyasztóvédelmi egyesületek csoportos megállapítási keresetet nyújthatnak be, hogy jogi úton tisztázzanak olyan alapvető ténybeli és jogi kérdéseket, melyek minden érintett fogyasztó követelésének alapját képezik. A csoportos megállapítási kereset benyújtása a fogyasztók egyéni, a keresetek nyilvántartásába bejelentett követelései elévülésének nyugvását eredményezi. (Így a fogyasztóknak lehetőségük van kivárni a megállapítási eljárás kimenetelét, anélkül, hogy jogvesztés fenyegetné őket.) A fogyasztók követelésének bejelentése a keresetek nyilvántartásába díjmentes. Az (alapvető ténybeli és jogi kérdések tárgyában hozott) megállapítási ítélet köti mind a vállalkozást, mind a követelést bejelentett fogyasztókat. Miután a fogyasztók számára kedvező megállapítási ítélet született, a vállalkozás valószínűleg hajlandó lesz önként kártérítést fizetni. Ha a vállalkozás azonban nem fizet önként, a követelést bejelentett fogyasztó a megállapítási ítélet alapján bírósági úton vagy bíróságon kívüli eljárás során érvényesítheti igényeit.

b. Szabálysértési jog

A szabálysértésekről szóló törvény alapján 10 millió euróig terjedő pénzbírság szabható ki a vállalkozásokra, ha például a vállalkozás egyik vezetője bűncselekményt követ el. Ez vonatkozik arra az esetre is, ha egy vállalat emberi jogi jogsértést követ el. Magasabb összegű pénzbírság szabható ki, ha ez a vállalkozás által az elkövetett bűncselekmény révén szerzett gazdasági előny elvonását is célozza.

A 19. jogalkotási időszakra irányadó koalíciós szerződés a vállalkozásokra kiszabható szankciók újraszabályozását írja elő. A végrehajtás előkészítése folyamatban van.

2. Léteznek-e a súlyos emberi jogi jogsértésekre vonatkozó különleges jogszabályok? Ezek a jogszabályok a környezetvédelmi jogsértésekre vagy a súlyos munkaerő-kizsákmányolásra is vonatkoznak?

A szerződésen kívüli felelősségről szóló német jogszabályok nem tartalmaznak különleges előírásokat a súlyos emberi jogi jogsértésekre vonatkozóan. Amennyiben viszont a súlyos emberi jogi jogsértés egyéni jogsérelmet eredményez, alkalmazandóvá válhatnak a szerződésen kívüli felelősségre vonatkozó általános jogszabályok. Így például a Polgári Törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch) 823. §-a (1) bekezdésének értelmében kártérítés fizetésére köteles, aki szándékos vagy gondatlan magatartás következtében mások életét, testi épségét, egészségét, szabadságát, tulajdonát vagy egyéb jogát jogellenesen megsérti. Mások életének, testi épségének, egészségének, szabadságának, tulajdonának vagy egyéb jogának megsértése esetén nem csak az a személy felel, aki közvetlenül a kárt okozta, hanem az is, aki nem tette meg a szükséges és észszerűen elvárható intézkedéseket harmadik fél károsodásának megelőzése érdekében, ha ő hozta létre a veszélyforrást (az úgynevezett forgalom biztonságának kötelezettsége, Verkehrssicherungspflicht).

Egyéni jogsérelem esetén a káros környezeti hatásokért való magánjogi felelősségre vonatkozó jogszabályok továbbá különleges objektív felelősségi tényállásokat határoznak meg, például a káros környezeti hatásokért való felelősségről szóló törvény (Umwelthaftungsgesetz) 1. §-ában és az azt követő §-okban, a nukleáris energia használatáról szóló törvény (Atomgesetz) 25. §-ában és az azt követő §-okban, a géntechnológiáról szóló törvény (Gentechnikgesetz) 32. §-ában és az azt követő §-okban, valamint a vízháztartásról szóló törvény (Wasserhaushaltsgesetz) 89. §-ában.

Büntetőjogi tekintetben, az általános bűncselekményi tényállások többek között a súlyos emberi jogi jogsértéseket is lefedik. A munkaerő-kizsákmányolás súlyos formáit például a Büntető Törvénykönyv (Strafgesetzbuch) 233. §-a (munkaerő-kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem) bünteti.

Az emberi méltósággal összhangban álló életfeltételek fenntartása érdekében – különösen a jövő generációi számára – a környezetet a büntetőjog is védi. Németországban a Büntető Törvénykönyv rendelkezései (StGB 324. §-a és az azt követő §-ok) mint elsődleges büntetőjogi szabályok képezik a víznek, a levegőnek és a talajnak, mint a környezet legfontosabb elemeinek átfogó védelmét. Ezt az alapvető védelmet sokrétű másodlagos büntetőjogi rendelkezések egészítik ki, melyek egyidejűleg a növény- és állatvilág védelméről gondoskodnak. E rendelkezésekbe számos uniós jogi követelmény beépült annak érdekében, hogy a környezet határokon átnyúló védelme megvalósuljon.

3. Emberi jogi jogsértés áldozata lettem egy európai transznacionális vállalat üzleti tevékenysége eredményeként az Európai Unión kívül. Fordulhatok-e az Önök országának bíróságaihoz, ha nem vagyok uniós polgár vagy nem az EU területén élek? Mik a feltételei annak, hogy a jogsértés miatti igényemet érvényesítsem? Hol kaphatok további tájékoztatást?

Bárki, aki úgy gondolja, hogy egy német vállalkozás tevékenységével jogsérelmet okoz számára, keresetet nyújthat be e vállalkozás ellen a német polgári bíróságokon. Alapvetően az a bíróság rendelkezik joghatósággal, amelynek illetékességi területén az alperes vállalkozás székelye található. A vállalkozás székhelye a vállalkozás létesítő okirat szerinti székhelye, mely a központi ügyvezetés vagy az üzleti tevékenység fő helye. A német bíróságok e nemzetközi joghatósága a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215 /2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletből (Brüsszel Ia rendelet) ered. A rendelettel kapcsolatban itt találhat további információkat.

Ha az alperes vállalkozás székhelye nem az Európai Unióban vagy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-i Luganói Egyezményben részes államban található, akkor a német bíróságok joghatósága a német polgári eljárásjogból (Zivilprozessrecht), különösen a polgári perrendtartásból (Zivilprozessordnung, ZPO) eredhet. Például a ZPO 32. §-a értelmében német bírósághoz lehet fordulni, ha az alperes a jogellenes cselekmény legalább egy részét Németországban követte el. A cselekmény elkövetésének helye az a hely, ahol a károkozó a magatartást kifejtette (Handlungsort), valamint az a hely is, ahol a károsult védett jogi tárgyában a sérelem bekövetkezett (Erfolgsort). Ezek a joghatósági szabályok vonatkoznak azon nem uniós polgárok kereseteire is, akik nem az Európai Unió területén rendelkeznek állandó tartózkodási hellyel.

Azt, hogy melyik nemzeti jogrend irányadó a jogellenes cselekményből eredő igényekre, a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (Róma II. rendelet) szabályozza. Eszerint főszabály szerint azon ország jogát kell alkalmazni, ahol a kár bekövetkezik, függetlenül attól, hogy mely országban következett be a kárt okozó esemény és annak közvetett következményei (a Róma II rendelet 4. cikkének (1) bekezdése). További információkat az alkalmazandó joggal kapcsolatban itt találhat.

További információk itt érhetők el.

4. Az európai transznacionális vállalatok által az Európai Unió területén kívül elkövetett emberi jogi jogsértések áldozatai kapnak-e támogatást a nemzeti ombudsmani hivataloktól, az esélyegyenlőség előmozdításával foglalkozó szervektől vagy emberi jogi szervezetektől? Fordulhatok-e az Önök országának bíróságaihoz, ha nem vagyok uniós polgár vagy nem az EU területén élek? Léteznek-e egyéb állami hatóságok (például munkaügyi vagy környezetvédelmi felügyelőség), amelyek eljárhatnak az ügyemben? Honnan tájékozódhatom a jogaimról?

Az OECD multinacionális vállalkozásokra vonatkozó irányelveiért felelős német nemzeti kapcsolattartó pont (Nationale Kontaktstelle für die OECD-Leitsätze für multinationale Unternehmen, NKS) bíróságon kívüli panaszkezelő szervként szolgál, amely a Szövetségi Gazdasági és Energiaügyi Minisztérium keretében működik, és az OECD irányelveinek ismertségét, valamint ezek hatékony alkalmazását támogatja. Bárki, aki jogos érdekét valószínűsíteni tudja, panaszt nyújthat be a nemzeti kapcsolattartó pontnál az OECD irányelveinek valamely multinacionális vállalat általi esetleges megsértése miatt. A nemzeti kapcsolattartó pont megvizsgálja a beérkezett panaszt, és annak befogadása esetén békéltető-, illetve közvetítési eljárást kínál támogatásképpen az eljárásban résztvevő feleknek, hogy a vitatott kérdésekben megállapodásra jussanak. A nemzeti kapcsolattartó pont többek között olyan okból emelt panaszokért felelős, mint az emberi jogok kellő tiszteletének hiánya és az emberi jogok elégtelen figyelembevétele – az OECD irányelveiben meghatározott – vállalkozói gondosság gyakorlásakor. Az OECD irányelveinek 2011-ben módosított változata, mely konkrét ajánlásokat tartalmaz az emberi jogok vállalatok általi tiszteletben tartására vonatkozóan, kimondottan az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelveken alapszik.

A nemzeti kapcsolattartó pont tevékenységeit és döntéseit az OECD irányelveivel foglalkozó tárcaközi bizottsággal (IMA OECD-Leitsätze) egyezteti. A bizottságban további hét minisztérium képviselteti magát. Ezen kívül az OECD-irányelvekkel foglalkozó munkacsoport (Arbeitskreis OECD-Leitsätze) kínál konzultációra alkalmas fórumot. Ehhez a munkacsoporthoz tartoznak az OECD irányelveivel foglalkozó tárcaközi bizottságban résztvevő minisztériumok képviselői mellett a vállalkozói szövetségek, szakszervezetek és nem kormányzati szervezetek képviselői is.

További információkat a nemzeti kapcsolattartó pont panaszkezelési eljárásáról (beleértve a beérkezett panaszokat és azok feldolgozását) a német nemzeti kapcsolattartó pont honlapján, itt találhat.

5. Előírják-e a nemzeti jogszabályok a transznacionális vállalatok számára, hogy üzleti tevékenységükből eredő jogsértések esetére hozzanak létre panaszkezelési mechanizmust vagy közvetítői szolgálatot? Ezek a kötelezettségek alkalmazandók-e azokban az esetben is, amikor a jogsértések az Európai Unión kívül történtek? Ki a felelős az Önök országában e panaszkezelési mechanizmusok vagy közvetítői szolgálatok létrehozásának ellenőrzéséért? Állnak-e rendelkezésre nyilvános jelentések e mechanizmusok és szolgálatok működésével kapcsolatban?

A szövetségi kormány az „Üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére irányuló nemzeti cselekvési tervben 2016–2020” megfogalmazta azt az elvárást, miszerint minden vállalkozás Németországban és világszerte, így az EU-n kívül is, megfelelően integrálja üzleti tevékenységébe az emberi jogokkal kapcsolatos kellő gondosság kötelezettségéből fakadó folyamatokat. Ez az elvárás azonban nem törvényi előírás. A nemzeti cselekvési terv öt központi elem alapján határozza meg az emberi jogokkal kapcsolatos kellő gondosság kötelezettségét: Idetartozik, hogy a vállalkozások panaszkezelési mechanizmust hozzanak létre.

A nemzeti cselekvési terv kiemeli a nem kormányzati panaszkezelési mechanizmusok szerepének fontosságát, és arra biztatja a vállalkozásokat, hogy vegyenek részt ezekben a mechanizmusokban, illetve hozzanak létre ilyeneket. A nemzeti cselekvési terv több követelményt határoz meg a nem kormányzati panaszkezelési mechanizmusok létrehozását és működését illetően. Ilyen követelmény többek között, hogy a vállalkozások a panaszkezelési mechanizmusokat célcsoportok szerint, különbözően strukturálják. Az új mechanizmusok létrehozása, ugyanúgy, mint a már meglévő mechanizmusok alkalmazása során figyelni kell arra, hogy ezáltal méltányos, kiegyensúlyozott és kiszámítható eljárás születhessen, mely minden lehetséges érintett számára elérhető. Az eljárás során törekedni kell a lehető legnagyobb mértékű átláthatóság biztosítására a résztvevő felek számára, és arra, hogy az eljárás összhangban álljon a nemzetközi emberi jogi normákkal. Néhány német vállalkozás már létrehozott vállalkozáson belüli vagy ágazati panaszkezelési mechanizmusokat, melyek révén a munkavállalók és külső személyek érvényesíthetik jogaikat, ha emberi jogi jogsérelem éri őket.

A szövetségi kormány egy 2018–2020 között évente, tudományos normák szerint elvégzendő felmérés keretében ellenőrzi, hogy a vállalkozások milyen mértékben tesznek eleget az emberi jogokkal kapcsolatos kellő gondosság kötelezettségének. Ez a felmérés empirikus adatokat szolgáltat annak ellenőrzéséhez, hogy a több mint 500 főt foglalkoztató vállalkozások létrehoztak-e panaszkezelési mechanizmusokat, és ha igen, azok betöltik-e rendeltetésüket. A nemzeti cselekvési tervben foglaltak nyomon követésének eredménye fontos a szövetségi kormány által azzal kapcsolatban folytatott vitát tekintve is, hogy a jelenleg érvényes nemzeti cselekvési tervet követően milyen intézkedésekre lesz szükség. Ha a vizsgálat azt mutatja ki, hogy a fent említett vállalkozások kevesebb, mint 50%-a felel meg a nemzeti cselekvési terv szerint a vállalkozásokat terhelő gondossági kötelezettséggel kapcsolatos követelményeknek, a szövetségi kormány a nemzeti cselekvési terv értelmében komolyabb lépések, akár jogszabályi intézkedések megtételét is mérlegelheti. A jelenlegi szövetségi kormány koalíciós szerződése ezen kívül kimondja, hogy a szövetségi kormány a nemzeti cselekvési terv átfogó és hatékony felülvizsgálatának függvényében adott esetben jogszabályi intézkedéseket fog tenni, és európai szintű szabályozás létrehozását fogja szorgalmazni.

A „Partnerség a fenntartható textiltermékekért” elnevezésű többszereplős partnerség tagjai számára fontos a hatékony panaszkezelési mechanizmusok biztosítása a globális értékláncok és ellátási láncok mentén. Ennek érdekében információcserét folytatnak, és különböző tagok bevált gyakorlatainak példáit osztják meg egymással a „panaszkezelési mechanizmusok” elnevezésű szakértői csoport keretében. A textilszövetség ezenfelül stratégiai együttműködésbe kezdett a Fair Wear Foundationnal, amely hét, textiltermékeket gyártó országban aktív a panaszkezelési mechanizmusok területén.
A németországi fejlesztési együttműködés jelenleg olyan célkitűzéseket támogat, amelyek a bangladesi, mianmari és pakisztáni textilszektor munkakörülményeinek javítását ölelik fel. A célkitűzés keretében folytatott tevékenységek közé tartozik a hatékony panaszkezelési mechanizmusokat elősegítő stratégiák kidolgozása és megvalósítása.
A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium emberi jogi koncepciójának fényében a német fejlesztési együttműködés állami végrehajtói szervezetei szintén bevezettek panaszkezelési mechanizmusokat: A szövetségi tulajdonú vállalkozásként működő Német Nemzetközi Együttműködési Ügynökség (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH, GIZ) és a fejlesztési bankként és közjogi intézményként szolgáló KfW Fejlesztési Bank (KfW Entwicklungsbank) már 2013-ban létesítettek panaszkezelési mechanizmusokat. Majd 2017-ben a legfelsőbb szintű szövetségi hatóságok, a Szövetségi Földtudományi és Nyersanyagintézet (Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe, BGR) és a Szövetségi Fizikai-Technikai Intézet (Physikalisch-Technische Bundesanstalt, PTB) is követte példájukat.
A panaszkezelési mechanizmusok nyilvánosan hozzáférhetőek, és az Európai Unión kívüli tevékenységekkel összefüggő panaszok tárgyában is eljárnak. Kérésre a GIZ, KfW, BGF és a PTB információt szolgáltat a minisztériumnak a beérkezett panaszokról.
2014-ben a KfW egyik leányvállalata, a Német Befektető- és Fejlesztési Társaság (Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH, DEG) is saját panaszkezelési mechanizmust állított fel.
Németországban a következő bíróságon kívüli vitarendezési mechanizmusok állnak rendelkezésre (az OECD multinacionális vállalkozásokra vonatkozó irányelveivel foglalkozó nemzeti kapcsolattartó pont eljárását lásd a 4. kérdésnél):
A közvetítői eljárás során harmadik fél csak vitarendezés céljából kerül bevonásra, de döntéshozatali joggal nem rendelkezik. A közvetítés könnyen hozzáférhető vitarendezési módszer, amely nem egy bizonyos területhez kötött, így minden olyan területen alkalmazható, ahol konfliktusok léphetnek fel. Németországban olyan vitarendezés is lehetséges, amely során a harmadik fél (nem kötelező erejű) javaslatot tesz a feleknek a döntésre. A fogyasztói szerződések esetén alkalmazható vitarendezés különleges formáját a fogyasztóvédelmi ügyekben történő alternatív vitarendezésről szóló törvény (Gesetz über die alternative Streitbeilegung in Verbrauchersachen, VSBG) szabályozza. Ez a törvény kényelmes és ingyenes vitarendezési módszert kínál a fogyasztóknak; valamint olyan fogyasztói panaszkezelési mechanizmust nyújt a vállalatok számára, mellyel javíthatják vállalati arculatukat, és elkerülhetik a peres ügyeket.
Továbbá fennáll annak a lehetősége, hogy a felek (a bírósági rendszeren kívüli) választottbírósághoz forduljanak, amennyiben ebben állapodnak meg.
A közvetítés lehetőségeiről itt található további információkat.

6. Vannak-e meghatározott jogaim, ha olyan veszélyeztetett sértett vagyok, aki üzleti tevékenységgel kapcsolatos emberi jogi jogsértés miatt kívánja jogait érvényesíteni? Milyen feltételek mellett igényelhetek költségmentességet? Mely költségekre terjed ki a költségmentesség? Ugyanazon jogok illetnek-e meg a költségmentességet tekintve, mint az uniós polgárokat, akkor is, ha nem vagyok uniós polgár vagy nem az EU területén élek?

A német polgári eljárásjog különböző mechanizmusokat tartalmaz, melyek megkönnyítik a német polgári bíróságokhoz fordulást. Például költségmentességet igényelhetnek a felperesek, ha nem tudják fedezni a bírósági eljárás költségeit (ZPO 114. §-a és az ezt követő §-ok). A személyes és anyagi körülmények, valamint a kereset sikeressége esélyének vizsgálatát követően – amennyiben a jogérvényesítés nem tűnik rosszhiszeműnek – a felperes a rászorultság arányában részben vagy teljes mértékben mentesül a perköltség megfizetése, illetve saját ügyvédi képviselete költségeinek fedezése alól. A Németországban folytatott bírósági eljárások esetén külföldi természetes személyek is igényelhetnek költségmentességet. Az EU-n belüli székhellyel rendelkező jogi személyek – például áldozatsegítő szervezetek – a német polgári perrendtartás feltételei szerint kaphatnak költségmentességet.
A 2002/8/EK irányelv a határokon átnyúló jogvitákban az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést kívánja javítani azáltal, hogy minimális feltételeket szab az ilyen jogviták során alkalmazandó, a költségmentességről szóló közös szabályokra vonatkozóan.

Utolsó frissítés: 28/07/2020

E lap nemzeti nyelvű változatát az adott tagállam tartja fenn. Az Európai Bizottság szolgálata készíti el a fordításokat a többi nyelvre. Előfordulhat, hogy az eredeti dokumentumon az illetékes tagállami hatóság által végzett változtatásokat a fordítások még nem tükrözik. Az Európai Bizottság nem vállal semmifajta felelősséget az e dokumentumban szereplő vagy abban hivatkozott információk vagy adatok tekintetében. Az ezen oldalért felelős tagállam szerzői jogi szabályait a Jogi nyilatkozatban tekintheti meg.